

απόψεις

Οι απελπισμένοι νερούλαδες του κοινωνικού κράτους

Σε αναμονή του εκκαθαριστικού σημειώματος για την καταβολή των έκτακτων οικονομικών βαρών, τα οποία φαίνονται ουσιαδώς αναγκαία για την εκτέλεση του κρατικού προϋπολογισμού, εύλογη η διερώτηση αν υπό τις σημερινές συνθήκες η θέσπιση και είσπραξη φόρων επιτελούν τον συνταγματικό τους σκοπό. Ιδίως διότι, είναι πασιφανές ότι μόνος στόχος όλων αυτών των έκτακτων βαρών είναι η άμεση κάλυψη των ταμειακών αναγκών του Δημοσίου.

Κατά την εποχή του φιλελεύθερου κράτους, αυτού της ελευθερίας των αγορών και κυρίως έως τον Μεσοπόλεμο, το κράτος δικαίου αναγνώριζε τον αμυντικό χαρακτήρα των ατομικών δικαιωμάτων και περιοριζόταν στην τήρηση της αρχής της διάκρισης των εξουσιών και της αρχής της τυπικής νομιμότητας. Ο φόρος είχε κατεξοχήν ταμειευτικό σκοπό, ο οποίος βρισκόταν σε αρμονία με την αρχή της ουδετερότητας του φιλελεύθερου κράτους. Ο φόρος συνιστούσε το κατεξοχήν μέσον για την κάλυψη των κρατικών ταμειευτικών αναγκών και η επιβολή του έπρεπε να διασφαλίζει την κρατική ουδετερότητα, ενώ δεν έπρεπε να διαταράσσει τη διάρθρωση του κοινωνικού πλούτου.

Μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, η εισαγωγή του κοινωνικού κράτους οδήγησε σταδιακά στην μετεξέλιξη της έννοιας του κράτους δικαίου, με αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός κράτους πρόνοιας εντός πάντα των πλαισίων του κράτους δικαίου. Έτσι, στις αρχές της κρατικά οργανωμένης κοινωνίας, εκτός από τα στοιχεία που χαρακτήριζαν το κράτος δικαίου όπως η αρχή διάκρισης των εξουσιών, η αρχή της νομιμότητας, ο δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας, τα αμυντικά ατομικά δικαιώματα, ιδίως τα δικαιώματα ελευθερίας και ισότητας, προστέθηκε και η ανάγκη προστασίας της ανάπτυξης της προσωπικότητας του ατόμου όχι αυτοτελώς αλλά ως μέλους του κοινωνικού συνόλου. Απόκτησε κυρίαρχη ισχύ το δικαίωμα στην ισότιμη ανάπτυξη της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας και της αλληλεγγύης. Αναγνωρίσθηκε η ανάγκη προστασίας των συμμετοχικών δικαιωμάτων, επειδή ακριβώς αναγνωρίσθηκε η πολλαπλότητα των κοινωνικών ομάδων και συμφερόντων. Η αναγνώριση των κοινωνικών συγκρούσεων οδήγησε στην κανονιστική θεσμοθέτηση της κοινωνικής ισορροπίας. Επιπρόσθετα, αναγνωρίσθηκε η ανάγκη ύπαρξης ενός παρεμβατικού κράτους. Ενός κράτους το οποίο όχι απλώς θα άφηνε ελεύθερο πεδίο για την ανάπτυξη της ιδιωτικής ατομικής σφαίρας, αλλά και θα μπορούσε να παρεμβαίνει για την εξυπηρέτηση ουσιαδών κοινωνικών δικαιωμάτων, όπως η παιδεία, η υγεία, η οικονομία κ.ο.κ.

Η λειτουργία του φόρου έπαυσε να είναι ουδέτερη, αναγνωριζόμενης σταδιακά και της κοινωνικής και οικονομικής διάστασής της. Εκτός από μέσο είσπραξης χρημάτων για την κάλυψη των ταμειακών αναγκών του κράτους, ο φόρος αποτελεί πλέον και μέσο αναδιανομής εισοδημάτων και πλούτου, καθώς και μέσον άσκησης οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής.

Έτσι, ο σχεδιασμός θέσπισης αλλά και επιβολής και είσπραξης φόρων στο σύγχρονο ελληνικό κράτος δεν μπορεί να γίνεται με μοναδικό στόχο την κάλυψη των ταμειακών αναγκών του. Και μάλιστα, χωρίς να υπάρχει χάραξη πολιτικής για τον προσδιορισμό και ιδίως τον εκσυγχρονισμό των αναγκών αυτών.

Ποιο θέλουμε να είναι το σημερινό κράτος πρόνοιας και με τίνος είδους προνοιακή πολιτική; Επιζητάμε, και πώς, να αναδιανείμουμε τον κοινωνικό πλούτο; Ποια η ανοχή στις κοινωνικές συγκρούσεις και πώς θα γίνουν παραγωγικές οι κοινωνικές ζυμώσεις; Πώς θα επιτευχθούν συνθήκες, όχι μόνο τυπικής αλλά και ουσιαστικής ισότητας μεταξύ των κοινωνικών ομάδων; Πώς θα επιτευχθεί το ουσιαστικό κράτος δικαίου και η κοινωνική αλληλεγγύη μεταξύ των διαφορετικών συμφερόντων των επιμέρους κοινωνικών ομάδων;

Η απάντηση στα ερωτήματα αυτά προϋποθέτει τη συνδρομή δύο συνιστωσών. Η πρώτη αφορά στην χάραξη πολιτικής. Η λήψη φορολογικών μέτρων θα πρέπει να μην είναι αποσπασματική και με την αγωνία της εκ των υστέρων κάλυψης ταμειακών αναγκών. Θα πρέπει να αναδιαταχθούν οι ανάγκες και να εξαφανιστεί κάθε ίχνος διεφθαρμένου και πελατειακού κράτους. Η πολιτική εξουσία επί δεκαετίες περιορίζει την άσκηση κοινωνικής πολιτικής στο επίπεδο της αδιαφανούς ικανοποίησης περιορισμένων συντεχνιακών συμφερόντων. Με συνέπεια, τα χρήματα των φόρων να μην μπορούν τελικά να χρησιμοποιηθούν σε αποτελεσματικές παροχές κοινωνικού χαρακτήρα υπό συνθήκες ουσιαστικής ισότητας και αξιοπρέπειας. Με αποτέλεσμα, η προνοιακή πολιτική να εξαντλείται σε αποσπασματικά επιδόματα επιμέρους ομάδων υπαλλήλων, σε αδιαφανείς νοσοκομειακές συναλλαγές, σε ανέλεγκτες παροχές αναπηρικών συντάξεων, σε καταβολές αποζημιώσεων χωρίς νόμιμη αιτία και ο κατάλογος δεν έχει τέλος.

Η δεύτερη συνιστώσα αφορά στην επιτέλους ουσιαστική ανάληψη του πολιτικού κόστους για τον περιορισμό της φοροδιαφυγής. Η φοροδιαφυγή συνιστά επί της ουσίας κλοπή. Κλοπή, που εμποδίζει την αναδιανομή πλούτου, την επίτευξη ουσιαστικής κοινωνικής ισότητας και τελικά την ενδυνάμωση του προνοιακού κράτους. Η φοροδιαφυγή, όμως, δεν πατάσσεται μόνο με αστυνομικά μέτρα. Αυτά μπορούν να παράγουν αποτελέσματα, όταν γίνει πιστευτό ότι κάποιος ανέλαβε το πολιτικό κόστος του περιορισμού της. Όταν κάποιος καταστήσει αντιληπτό ότι στην αναδιανομή, επιτέλους, θα συμμετέχουν και όλοι όσοι μέχρι σήμερα ζουν παρασιτικά σε βάρος των ολίγων.

Μέχρι να συντρέξουν οι δύο αυτές προϋποθέσεις και όσο θα επιδεινώνονται τα δομικά συστατικά της συστημικής οικονομικής κρίσης των ημερών μας, οι έκτακτες εισφορές θα ακολουθούν η μία την άλλη, το Ελληνικό Δημόσιο θα βρίσκεται στο χείλος της αβύσσου, το κοινωνικό κράτος θα συνιστά ανέκδοτο. Και αυτό, γιατί οι φτωχοί θα γίνονται φτωχότεροι και οι συνεπείς φορολογούμενοι απελπισμένοι νερούλάδες ενός βαρελιού χωρίς πάτο.

Ασπασία Μάλλiou